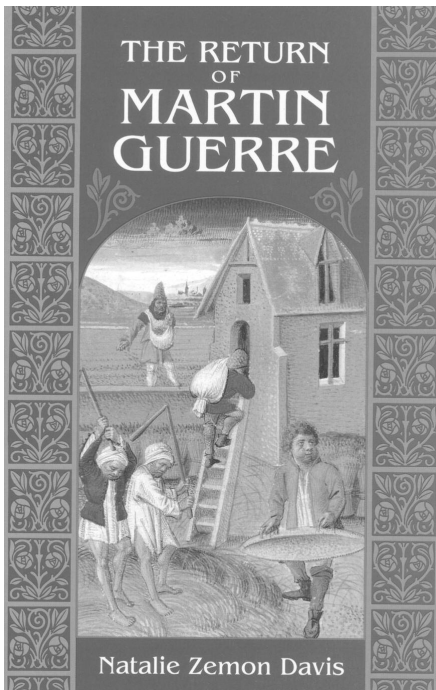

MARTIN GUERREN PALUU

Näkökulma moderniin mikrohistoriaan

Englantilainen historiantutkija **John H. Elliot** valitteli virkaanastujaisluennossaan Oxfordissa 1990 nuorison historiantietämystä. Hänen mukaansa opiskelijat tunnistivat paremmin Martin Guerren kuin Martin Lutherin. Elliotin huomautus on mielenkiintoinen. Muutamassa vuodessa tuntematon 1500-luvulla elänyt baskitalonpoika oli noussut suuren yleisön tietoisuuteen.

Mikrohistoriaan suuntautuneen englantilaisen sosiaalishistorioitsijan **Natalie Zemon Davisin** tutkimus *The Return of Martin Guerre* ilmestyi vuonna 1983. Se saavutti nopeasti laajan lukijakunnan. Suuren suosion saanut kirja liitettiin mentaliteettien eli arkipäiväisen ajattelun historian klassikoiden joukkoon, **Braudelin, Le Roy Ladurien** ja **Darntonin** teosten rinnalle. Kirjan lukijoita kiehtoivat Davisin nerokas kysy-

myksenasettelu sekä tutkimuksessa esitettyjen tapahtumien nokkelu juoni.

Tutkimuksen aiheena on pienen eteläranskalaisen kylän arjen seisauttava tapahtuma. Tällaista mikrotasolla tapahtuvaa arjesta poikkeavaa ilmiötä kutsutaan modernissa historiankirjoituksessa ”poikkeukselliseksi tyypillisyydeksi”. Sillä tarkoitetaan ilmiötä joka tuo esille yhteisön lähteiden ulottumattomissa olevan ajattelutavan. Ihmisten arvot ja ajattelutapa käyvät nimittäin ilmi suhtautumisessa yhteisön arjesta poikkeavaan tapahtumaan. Davisin esille tuomassa tapauksessa tuo tapahtuma oli kyläläisiä koskenut oikeudenkäynti. Oikeudenkäyntiasiakirjat eivät ole säilyneet nykypäivään. Davis saattoi kuitenkin saada tapahtumien kulun selvälle toisesta lähteestä, tuomarin tekemistä muistiinpanoista.

Kirja ei varsinaisesti kerro sen nimihenkilöstä, vaan keskittyy pikemminkin Martin Guerren vaimon Bertranden kuvaamiseen. Martin ja Bertrande naitettiin toisilleen heidän ollessaan vielä lapsia. Avio-onneen tuli aluksi monia säröjä, mutta tilanne vakiintui vähitellen. Lopulta perheeseen syntyi myös poika. Isän rooli ei kuitenkaan houkutellut Martinia, vaan hän hylkäsi perheensä ja liittyi armeijaan. Pian Martinin lähdettyä hänen sedästään Pierrestä tuli suvun päämies ja omaisuudenhoidtaja.

Kymmenisen vuotta Martinin lähdön jälkeen Bertrande sai kuulla naapurikylään saapuneesta muukalaisesta, joka väitti olevansa Martin Guerre. Bertrande tapasi miehen ja hyväksyi tämän oitis. Kyläläisten huomiota kuitenkin

kiinnitti uudessa tulokkaassa paitsi muuttunut ulkonäkö, myös muuttuneet luonteenpiirteet. Vaimon ohella myöskään Pierre-setä ei asettunut vastustamaan Martinin paluuta. Mies ei kuitenkaan ollut Martin Guerre, vaan muuan Pansette-niminen, tuolla alueella vielä tuntematon ilveilijä.

Panseten ja Bertranden avio-onni näytti kukoistavan ja pariskunta saikin pian perheellisäystä. Pansette menestyi hyvin tomissaan ja perhe eli rauhallisesti useita vuosia. Pansette riitautui kuitenkin Pierre Guerren kanssa. Pierre turvautui aluksi palkkamurhaajaan, mutta hankkeen epäonnistuttua hän lopulta paljasti Panseten oikean identiteetin.

Paljastusta seurasi oikeudenkäynti. Pansette vakuutti kuitenkin tuomarit muistamalla yksityiskohtaisesti asioita pariskunnan yhteiselämästä myös aidon Martin Guerren ajalta. Pansette saikin vapauttavan tuomion. Oikeudenkäynnin loppusuoralla paikalle kuitenkin saapui jalkapuoli mies, jonka ilmestyminen muutti tuomion. Kyläläiset tunnistivat oitis miehen oikeaksi Martiniksi. Vapauttavan tuomion sijasta Pansette hirtettiin. Martin ei pannut vaimonsa syrjähyppyä pahakseen, vaan yhteiselämä jatkui samoin kuin runsaat kymmenen vuotta aikaisemminkin.

Davisin esittämä tapaus on sangen kiehtova. Hänen suurin Martin Guerren tapausta koskeva kysymyksensä on, miten Panseten huijaus onnistui. Davisin mukaan ainoa mahdollisuus tähän oli, että ainakin Bertrande ja Pierre-setä olisivat tienneet petoksesta. Hänen ensimmäinen selityksensä petoksen onnistumiselle on ro-

manttinen rakkaussuhde Panseten ja Bertranden välillä. Pariskunta oli ilmeisesti kiinnostunut paikakunnalla levinneestä uudesta protestanttisesta opista, erityisesti sen avioliittokäsityksistä. Pansette ja Bertrande näyttäisivät siis toimineen yhteisymmärryksessä.

Natalie Zemon Davisin tutkimus on myös muistihistoriaa. Hän käsittelee Martin Guerren tapauksen avulla miten ihmiset muistivat asioita. Keskiajalla ja uuden ajan alussa ihmiset merkittiin tunnistamisen helpottamiseksi. Esimerkiksi rikollisilta saatettiin leikata jokin jäsen irti. Martin Guerren kohdalla on kysyttävä miten kyläläiset tunnistivat jalkapuolen miehen Martiniksi, jos he eivät

kerran tunnistanee vale-Martinia-kaan. Lopulta Davies asettaa kyseenalaiseksi myös jalkapuolen Martinin aitouden. Päätelmälleen hän saa tukea eräästä lähteestä, jonka mukaan Martin Guerre-niminen mies hirtettiin maanpetturina jo vuosia ennen tarinan oikeudenkäyntiä.

Jos sekä Pansette että jalkapuolimies olivat huijareita, kuka lopultakin oli koko juonen takana. Todennäköisesti Pansette oli Bertranden löytö, jonka taustalla oli romanttinen rakkaussuhde. Pierre-setä puolestaan hyväksyi avosylin tilalle saadun uuden työvoiman. Kun Pierren ja Panseten välille syntyi riita, päätti Pierre kostaa kutsumalla paikalle jalka-

puolen miehen. Toinen kysymys puolestaan on, että mikä siinä tapauksessa olisi saanut Bertranden hyväksymään jalkapuolen Martinina. Todennäköisesti Bertrande pakotettiin suostumaan Pierre-sedän uusiin järjestelyihin aivan kuten alunperin oikean Martinin ja Bertranden avioliiton tapauksesakin.

Davisin tutkimus on oikeushistoriallisesti mielenkiintoinen. Siinä ”yhteinen rahvas” ei ole vain kasvotonta massaa, vaan teos esittelee tarinan hahmot itsenäisinä ajattelevina yksilöinä. Teoksen ongelmana voidaan nähdä sen esittämän tapauksen yleistettävyyden. Tarina on kyllä sellaiseen mielenkiintoinen, mutta miten se voi muuttaa yleiskäsitystä uuden ajan alun historiasta? Ongelma koskee koko mikrohistoriaa. Ongelma johtuu vääränlaisesta näkökulmasta. Tutkimus ei nimittäin ole paikallishistoriaa eikä elämäkertatutkimusta vaan tarkastelee kysymyksiä subjektin synnystä muistin historiaan sekä itsensämuokkaamisesta kylä- ja sukkuyhteisön valtastrategioihin uuden ajan alussa.

Martin Guerren tapaus on myös populaarihistoriaa. Aineiston analyysissä on siirrytty analyttisestä esseistiseen esitystapaan. Teoksesta on tullut ennen kaikkea etnologista populaarihistoriaa. Tutkimus on narratiivista historiankirjoitusta, joka käyttää apunaan kaunokirjallisuuden keinoja etenkin kielen ja juonirakenteen osalta. Kirja on hyvä esimerkki ”suurten kertomusten” tilalle tulleesta uudentyyppisestä kertovasta historiankirjoituksesta. Teos on paitsi loistava tarina myös mielenkiintoista historian metodologista kirjallisuutta. *The Return of Martin Guerre* on lunastanut paikkansa mentaali- ja mikrohistorian klassikoiden joukossa ja on kiinnostava näkökulma (post)moderniin mikrohistoriaan.

Harri Ahonen

Kuva 31:
Syytetyn ja todistajan vastakkain asettuminen Jean Milles de Souvignyn (Ioannes Millaeus) teoksesta *Praxis Criminis Persequendi* (Pariisi, 1541)